

Բ Ա Ի Ր Է Ս Տ Է Ն

ՍՈՒՐՐ ՍԸՀԵԿԵԱՆ

1851

Ա. ՏԱՐԻ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 12.

ԲԵՐՈՅԵԱՆ

« Զից քնն ի մեղաց : զոր գի
նի և արքայութի ոչ գործեալ »

Թի որ մարդուս օրաին անգոր
բութիւնը խանդարող և մտաց իմա
ցականութեան լոյսը խաւարաւ ծած
կող ախար, թի որ մեր բաւականա
սիրութեան ու երջանիկ ասրելու վի
ճակը ասկնաւ վրայ ընող մարդութիւնը
իմանալ ու անոր դէպ դնել կը փափա
գինք նի, ամեն մարդութիւններէ տու
նի ուրբեցութիւնը պատճառ ոլիոթի
դանամը . վասն զի ով է առկից աւել
նի պարան մարդոց թշուառութեանը
և խեղճութեանը պատճառ, յեաին
աղքատութեն մէջ սանձող բռնաւորը,
խել մը մարդոց հիւանդագին կեանք
վարելու ու շարաշար հոգին վշելու
դատարարարող դահիճը չէ որ դինա
վութիւնն է, նայլ մէջ մը ան օրովիկ
ու անուսու մն ժողովրդոց վրայ, ու
նոնք կ'ըսեմ որ Վասն ածատուր կե
նաց պաշտպանութեւ և զանաւոր չեալեն
ու աշխարհին մէջ մարդա ինչ բանի
համար ծիած է և ինչ կենաց պատ
րաստութի ու հանդերձեայ աշխարհին
ինչը հանդերձելու է վնիր չեալեն, ան
մարդկային կենաց քաղաքաւարութիւ
նը տեսուող մարդիկը և դողանտիտն
մղեղնութե կամային դիրքեր անձնա

տուր ընող, և միայն ասրելու է խր
մելու համար ճանչցող մարդիկը նա
յէ, տես և իմաստասիրէ, որ դինա
վութիւնը ինչ աստիճան վայրենաւ
թեան ու մոլութեան մէջ դիրքեր ձը
գելու է, որ խելքերնին թափած, ու
մերնին կորնցուցած, և սնուիս ժա
մէ ժամ, օրէ օր, բանի որ դինալն
ոգելից զօրութիւնը իրենց ջգերէն կը
թափի՝ նոր կը նորոգեն, կործելով որ
կենաց զօրութիւն, և նոր աշխարհ
մը կը փառարկին, մարմնոց կորով, աշ
քի տեսութիւն, մտաց լուսաւորու
թիւն . խելքերնին դուստնէն ար
տաքսողը խելոց ու հանճարոց հրաշ
ւիրակի պէս կ'ընդունին . փառք կու
տան, որ վերջով հին վերջը ու թմրա
ծութիւննին բժշկեցին, սքանչելի ուժ
և արամտութիւն փառարկեցան, բը
դայութիւննին կամ մտաց դատու մնին
որեցին . բոյց սնու, խաբեալ են, ու
պոյ ճամբով ճշմարտութեան ճանա
պարհէն շատ հեռու են, ով կ'ըսէ որ
թոյնը առողջարար է . բանին անշու
փը անգամ լուելաց մարդ կը պատ
րաստ, ուր մնաց արբեցութիւնը որ
անշուք խմելուն կ'ըսով, այս շարհքնե
րը ասոյ իրենց . որ խելք խաւարէն լոյս
ու մեռնելն բնականապէս կեանք
կըննոյ յուսալ :

Վասնմերը կը կործեն որ կեան
քերնին ասանկով զօրութիւն կը զդե
նու և անձերնին աւազութիւն, բը

նոր . կենաց գահինը սքուրնուն մէջ
սուր կը շարացնէ : և երևակայութիւն
ողւտի ջնաւեայ կերպարանաւորի կ'ըլ-
լայ և իր կանանէն և ուղիղ դէմէն կը
խոտորի , ուղիղ զգացումը կ'ընդար-
մանայ և հոգին իսկ կը կծկի կ'ամփո-
փի բոլոր իր կտրալուծեամբը . այն
առան տհոմ տառանային արիւնտիւնով
բերանը կը բացվի որ հոգւով ու մարմ-
նով կըլլէ խեղճ արբեցողը , որ տաանկ
բռնուողի մը իրեն կեանքը ու հոգին
կը պահէ և կը պարարէ իբրեւ աւուր
ղենման : Այն անանկներու կ'ուզէս նէ
խելը հաւնեցնու . ինչ ճարտասան կ'ըլ-
լան Արիւնտի պէս . պերճարիտ Ասկե-
բերանի ոյէս . բռնատուեղմ քերթող
Համերսոնի պէս . փն ժախտ տուենա-
բան Արմադենտի ոյէս . ինչ սճեր ,
ինչ զուարճարտութիւններ , խօսք
չէ , խօսքերու թատրոն , պատերազմ
ալլուէ : Բրտաշիի հզօր կախները ,
ու մեծամեծ յաղթութիւնները մեզք
որ մեր օրակեցած չէ , կը տեսնուիր ոչ
Արապ միայն , այլ բարբ աշխարհի յայ-
թախն . Բրիտաշիի պէս խորհրդաւ
կան և անփնտ խորհրդածող , (երանի
թէ իրեն ոյէս ալ ունկնդիր ունենայ
և անոնք տեսնալու չտի ալ աչք և
իմանալու չտի ալ միտք , որ ինքն ալ
անոնց դատումը ու վկայութիւնը թ-
սած տուենի իր և անոնց ինչ բլլալը ի
մանայ ու ատմայ) , որը կը թագաւ
ւորեցնէ , որը սպարապետ կը կարգէ ,
որը իշխան կը հաստատէ , որը քահա-
նայ կ'ընտրէ , որը կ'իջեցնէ , որը կը
պատաւէ , որը կը լուծէ , բոլոր աշխար-
հըս բարեկարգուն գնելու համար էն
առաջ վեր ի վայր դողացնելու յոն
գրգնախոս իշխանը իր սենեակը հիւ-
րանկալելով :

Բայց քիչ ժամէն ետքը մէր է այն ճար-
տասան Արիւնտը , ահա անբարբաւ .
ճարտասանը թմրած . Հոմերոսը պա-
պանծեալ . Արմադենտն սփիւրեան
Բրտաշիի դատարիւր . Բրիտաշիը խոր
հորակորցս բարեկամներուն սփալի ,
սիրելիներուն արտասուելի : Իրմէն
բոլորովն տոգոհ , երեսը կոփեր , գոյ-
նը թափեր , բնութիւնը վերքը կը շուն
գիմանէ ու չը գրար , մէր է ան զուար-

ճարտար , բերանը չի բացուիր , վառն ղի
հիւրը վերջին հրաժարականը չի ար-
ւած վանաաութէն բաժնուեր է . անոր
համար ալ մեծապէս արտմուծեան
մէջ ընկղմեր է . նոր տեսարան . ծի-
ծաղելի տրտկեր . աղէկ որ ձեռք չէ
զարկեր աշխարհի բարեկարգութեան ,
չէ նէ այն առեւը պիտի աւրէր . ինքը
իր խոսածները մոռցեր , բոսածներուն
վկայները երանի թէ ամենէն ղիւնը .
առեւը մէկ գի ղիւր , միայն ստանկին աղ-
քատութիւն , չարաբանք լի և ցաւօք
կեանքը , տարածամ մահը , բնտան
եայ խեղճութիւնը , սրգւոյ անկրթու-
թիւնը եւայն , առեւը ինչ բնէն . ե-
կու բառ հոգւոյ մեղաց պատճառները
և չար հեռուութիւնները բնէն , ո-
րոնք արբեցութեան կը յառաջանան
ու կը ծանրանան հոգւոյն վրայ որ բլ-
ղմոսմիտ ճարտարները ասանց գեղ և
դարմանաւան : Արտաւած՝ որ մարմնաց
այս առաջուկը ու կեանքերնիւ չարով
սուեր է ու մէկ ղոմանք արհամար-
հելով՝ ձեռքը կը հոնէն , անով որ հո-
գին երկուս բարբ դանձեղու անց մե-
ղաց մթերքներ կը բարդենք ու ծու-
լութեամբ և անդործութեամբ աղ-
քատութեան ծաւայ բլլալով՝ ուրիշ
բաղձօրինակ մեղաց անղի կուտանք նէ ,
բուք մեր հոգւոյն ինչ վիճակ պատրա-
տեր է , երբ ան գինեոյն մեղատութիւն
գիւղը հոգեւ որած կամ յափշտակուած
լեղունիւ կը խօսի չիտեմ ինչ . անտեղի
ոմիւրայել խօսքեր , աշուշնիս ինչ ալլընդ
այլոյ սուարկոմներ կը տեսնույ , ոսովնիս
մէր կ'երթոյ , ձեռու ընիս ինչ չընէր ,
առեւը տեղեւի չէնք , ու բնու չի
պիտի ալ բլլանք . վառն գի բրտմնիս ու
բոսածնիս մեղի չէնք կրնոր վայելցներ
մարդ անունի անտրման դարձքեր , բը-
րիստոնէս կոչման անկոյել վարմուկ-
ներ : Եսանկ օղելից յափշտակութիւն
սնիս կը կոսկածնէր որ Բոմարիին
օղապարիկ գնալով իր կեանքը կըրե-
լէն չարաչար՝ պիտի աներեւոյթ չը-
լա՞նք որ մը անդիւտ կարուտար՝ յա-
ւիտենական դատապարտութեան տե-
ղը , անտարակնոյ . յիշէնք մէկ մը այս
գեղձ վարքովնիս ուրիշ տաւած դար-
թակղութիւններնիս , զաւկներնուս

և ծառաներնուս, նայի՛ր քրիստոնեայ անաւն ունեցողի կուսանք մի աւտոնը, դու կնեւնիս մեզնէ օրինակ կուղեն իրենց բարեկարգ, կեանք տառնալը, մենք անոնց դիմաւորն բաժակը պատրաստել կը հրամայենք:

Իսրայիլական կենտոյ կանոն պիտի աւանդենք հայրական պարտականութեամբ, բայց անոնք տխուր ու լաւաբին կերպով մեր տուած բարոյական վարդապետութիւնները չի հաւնիլ՝ բնութեան կը բռնագտնուին, հա կ'ըսեն, չէ կ'ըսեն մեր հրամանին համեմատ՝ որ գինին չի դոյրանայ, ու դու խնիս չի պաշարէ, կ'ողջան իրենց տղոցայ վիճակին շարագուշակ սկզբնաւորութեանը վրայ: Հաջն անգամ՝ բերաննուն վար չեմքար, անօթի եւ ծարաւ ոչոյ ընին երեսնէս ի վեր, երբ պիտի դատասանիք ուղան նստելու, կրննքնիս խառնած սրտաբեկ, իր զուկրներուն վրայ նայելով սիրտը հընձանի մեջ սղիւղիկ պէս հեղձտնկծուի կը ձկնի, ու կ'արտասուէ դառնասկէս, թէ որ ամօթխած է եւ համբերօյ, զ'որտուս կը պաշտօնի իւր ամուսնոյն զգաստութեանը համար՝ որմարդկոյն հնաբնեւէ ոյ ոտրտամբեր է, խեղճ, խորհրդածութիւն եւ համարմունք ամենքը կորուսեր ձմեւվանձուսի պէս տերեւներէ սօթտուեր է: Բայց թէ որ այն ուլ անկիրթ ըլլօյ գէշ ահա այն տեղի է, դու կնեւնիս խղճութեանը վրայ սիրտը ելած՝ իրեն հաւատարմեւնէն կամօվին մեր ընթացքովը ետմնացած ըլլալուն արիւնը դարձած, սովորական գինեւրութիւներնէս ձանձրացած, խեղճ դու կնեւնիս սեղանին դուրսը չըսեմ կատու ձագի նման, այլ անմխիթար քնտանեաց, իրենց հօրը մեռել մարմնոյն չորս կողմը շարուածի պէս սրբութեամբ որ հօրը անվայել սրտաբեկ ուրուակնանքուն հետ բանակուսութիւն տեսնել յօժարած, երբեմն ալ տղոցը անօթութիւնը կամ անօղուտ ստրասէն լալըն հեծեծումը տեսնալով խեղճ կնիք տմոյն շիրթներու պէս ուղիքը ու սիրտը ամբողջած, միայն մեր տուն մըտնալուն կը նայի, մեր տանաձայնը կ'ու-

ղէ որ անձրեւը բրթի, ու մենք անաւուն կ'ուզենք նէ Սիրատ ըլլանք, անձրեւէն ազատելիք ինչպէս պիտի ունենանք:

Պատայնիս իր տիրօջը անգգայութեանն ինքը շահելով՝ իրեն ծառայութեան պարտքը կը մոռնայ, եւ տիրօջը յարդանքը կը գեղջէ, կը գողնայ կը յափշտակէ, կը զրկէ, կ'անխաբի, վասն զի ամենքը գինով են խառն արբեցութեամբ, ու ինք միայն զգաստ:

Իսկ հիմայ կարդայօղ այս խօսքերէն սուելին գիտնալով, գիտեմ՝ որ կը խնդաւ այս խորհրդածութեանս վրայ, բայց իմ խօսքս իմ հաւատարմեւնէս եւ ինձ պէս տգէտներուն համար ըլլօյով՝ քոնի մը անոնց եւ ինձի ժամանակակից դեպքեր ալ կ'ուղեմ պատմել ի իրատ եւ ի գգուշութիւն երիտասարդօյ: Հաւանգամ շատ տեղ մեր աստիճանին համեմատ կամ վեր անձինք արեւցութեամբ դիմոյն եւ մարմնոյն կշիւը կորսնցունելով, եւ փողոցները գոյթ ի գոյթ դրօշակով, քաղաւ անգամ՝ կարդութեաննին պակասած սէր կոխենին կամ երթալին չեն գիտեր, ինչ ծաղրաշարժ միանգամայն ինչ սղեպի տեսարան կ'ըլլայ, երբ ան ժամանակ փողոց տղարը կերպ կերպ ծաղրակն եւ ոմնանի ձայներ հանելով՝ կը ծուլեն կը քաշենք զանց բէն չորս գին անվարձ սպասաւորներով պատած, շունեւրուն հետ սիրտենցալ կը նրստի, կ'իլլայ, կ'իլնայ, անսրգանաց կը շուակ, ուր թողունք այն տեսարանը՝ որ սմանք մեղքնալով կամ ամշալով ձեռքերնէն բռնած թեւերը մըտած կը բերեն՝ կամ կողովի մեջ պատրաստելով բեռնակրի կանակուտան այն գարշելի կերպարանքով: Ահ անգամ մտքերնուս առջին պատկերացրենք անանկ մէկը՝ որ տրեւցութեան չափը անցուցեր եւ դիմաւոր բարձր խոհեմութիւն յաղթեր է, ամեն բան խոշորացոյցով դիտող մարդ մը՝ երբոր դրդուելու բան մը տեսնալով՝ բերանը բռնայնէ, արդեօք բերենն ինչեր չեմք, ինչ հայհոյութիւններ, ինչ գարշելի խօսքեր եւ ինչ ծանր նախատիւններ, գիմացինին պատիւը իրա-

կամ անիրաւ կտարել տարտապարտ տեղը, իրեն խանդարեալ ղգայութենէն խաբուած մեծամեծ կոխներու տեղի տալ, ծանր վնասներու դուռ բանալ. հիմայ քեզի կը հարցնեն՝ տասնիք օր քայտ թեան ժառանգորդ կ'ըլլայ մի. թէ որ առաքելոյն ըսած արբեցողը այս է նէ, երբեք արքայութեան օրդի չունի ըլլալ ո՞ մի խաբիք ոչ տա՛հք, ոչ կատարիչաք, ոչ . . . ոչ արբեցողք զԱրքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն . . . :

Արբեցութիւնը թէ որ յանդգնութեաններուի, կը համարձակիմ ըսելու որ արբեցողին կողմէն աւելի կը ծանրընայ. վասն զի սոսկական մարդու մը արբեցութիւնը միայն իր կենացը վնասու պատճառ կրնայ տալ, քիչ շատ սղ ուրիշին խնդալուն. բայց հոր մը և զաւկի կրթութեան պարտականութիւնները մը արբեցողի աւելի ծանր է ու գտտապարտելի, ինչպէս ո՞ր և ի՞նչ գողութիւն թէ որ Աստուծոյ տաճարէն ըլլայ, սեղանակապարտութիւն և արքայդնութիւն կ'ըլլի. վասն զի հայր մը՝ որ իր ընտանեացը և զաւկրներուն բարւոր կուտալարութեանը և առաքինի ընթացքին ուղղակի կանոն և օրինակ տալու տեղը՝ թէ որ այտոյի մոլութեամբ ապականէ աւանդ վարքը, ինչ իրաւամբ հայր պիտի ըսվի. կամ աշակերտանեցող դատարարակ մը՝ որ սորուն սուրբ միտքին ու սուղիչ ու անբիծ վարույր առաջնորդ և գեղեցիկ տառքինութեան օրինակ պիտի ըլլայ նէ, ու ամեն կերպով արդային կառախարութեանը և բրիւտանէական պարտաւորութեանցը հաւատարիմ պիտի ըլլայ նէ, երբ ինքը ղինքը ճշմարիտ քաղաքավարութեանց մէջ հաստատած չէ, երբ իր անձը ու բողձանքը կառախարելու կարող չէ, որ ղինւոյն երեսը տեսած ու հոտը առած ատենը կ'ըսիս հատցնելու չափ ազահել, կամ գործէն արձակուածին պէս՝ ոչ բանը և ժամանակը ղինւոյն մոռցեր է կարծելով ապաւ կամքը արբեցութեան դերի ըրած է նէ, ինչպէս անբոսի և իր պարտը կատարած պիտի ըլլայ առ ողջն առ հայրենիս,

և առ ինքն գլխովին .

Ասանկներուն ազէկ կ'ըլլայ՝ որ միայն իրենց համար տղատասխանատու ըլլան և ոչ ուրիշին համար ալ դատապարտուին. անոր համար այսպիսի հայրերը շատ երանելի կ'ըլլային թէ աշխարհիս և ամուսնութեան լուծը յանձնատու չըլլային. այլոցն ալ մեծ տառքինութիւն կը սեպուէր որ անանկ գործէ ձեռնկծափ ըլլային, և ղիտցածնին ուրիշ հազարդելուն տեղը իրենց մեծ օգուտ ըրած ըլլային, որ իրենք ղիրենք մոլութենէ զգատողընէին և ուսմունքը մարդս կ'աղնուալընէ տաւկը՝ էն առաջ իրենց վրէժը մարտէին որ տղոնականսնային. չէ թէ գիրքով և ուրիշ ուսումնական ընկերներով զբաղելուն տեղը՝ գինեմոլութեան տեղը իրենց ձգէին և բամբասուէին, և սղուն սուղին ակնածելի յարգանքով ուսումնասիրութեան տւելի տալաւորութիւնով անանց երախտաւոր ու բարեխրատ ճանչցուելու տեղը՝ ուսման անարդու թէ պատճառ ըլլային տղային անվորձ միտքին գալթակղութիւն տալով, թէ ուսմունքին է մոլութեանս պատճառը, (թէ և ընդ հակառակին շատ տղաներ ալ գեղձեալ են և շատն ալ բարեկիրթ) և ասանկով աղուն տակայծեալ եւանդին իսպառ անցնելու իրաւունք տալին : Այս խօսքերէն մեր միտքը ղիներութիւնը արգիլել չէ, այն սր ուրախութեան բաժակ կ'ըսվի. ապա թէ ոչ տոմարդի պիտի համարուէինք ու մարդկային կենաց վայելքը պիտի ուրանայինք. ալ տրբեցութեան վնասակար ըլլողը ցուցնելին մեր հասակակիցները զբուշացնել ըլլալով՝ թէ որ անդուշտութեամբ գպել ալ եղաննէ, որ չեմ կարծեր, ընթերցողներն ու ներողամտութեանը իրենք ալ համբոյր որախ բաժակակից կ'ըլլան և իրաւունք կուտան առաքելոյն հետ լսելու ո՞ մի արբենայը գինեալ յորում գեղտութիւնէ ո՞, որ ուրիշ տեղ ինքն է սովբեցնողը ո՞ մի ջուր և եթայլ . . . ո՞ ըսել է հիւանդութեան կամ ուրախութեան գրգիռ մը տալու համար խմելն չի զբուշացներ

ըսելով թէ՛ անսովոր դարձանային արհեստ
մը գիտեմ որ ծառերուն ոսկի պտուղ
բերել կուտամ : Թագաւորը աւ լսե
լուն ոչէս խնդն իր և պարգոսը, որ
լատականները և քուրմերը հետը առ
նելով՝ գողին հետ ելան մէկ տեղ մը
դաշին, ուրիշ գողը ոսկիի մը կտոր հա
նելով՝ ըսաւ, թէ՛ որ տախկայ կատար
եալ անրիժ մարդու մը ձեռքը տըն
կաւելու ըլլայ՝ ոսկին տարի ամեն մէկ
ձիւղն բէն ոսկի պտուղ առուղ ծառ մը
պիտի առաջ գայ, և սրովհետեւ ես
անքիժ չեմ, աւտի առ ալ ձեր վեհա
փառութեան կը նուիրեմ, մեկէն թա
գաւորը հրովարեցաւ յա նաւերէն
ըսելով թէ՛ միտքս կուգայ որ անգամ
մը անարդարութեամբ մէկը մեռցը
նել տուի ու եղբէն իմացայ թէ ան
պտրտ է և զեր, անոր համար կ'արդիւ
ու իմ ոտանկ բան ընդունելու, միայն
թէ կրնար եպարդոսիս առաւ, եպար
գոսն ալ բուրմի մը առաւ ըսելով թէ
ամեն դատաստանները ես կը տեսնամ,
կարելի է թէ արդարութեամբ կամ
անարդարութեամբ տեսած ըլլամ,
բայց քուրմն ալ նոյնպէս մեռից թէ
ես ալ միշտ չատուումոց հաճոյ եղած
կրով չեղած զոհերը մոտաւ ցանկելով կա
րելի է թէ որոնք բարկացուցած ըլ
լամ, ան տտեն պոռայ գողը, ո՛հ, տո
ր նշուէս բան է, թէ որ չորսերնուս
մէջը մէկն անգամ անուրատ չէ նէ,
ինչո՞ւ չի պիտի ամենքինիս ալ մէկ տեղ
մեռնինք, դողին այս խնդցի հնարք
ոյնչափ հաճոյ երեւցաւ թագաւորին
որ մեկէն ներքով իր յանդանքին ազա
տութիւն շնորհեց անոր :

ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ

Արիւ որորդի յովաք մը կանդիւնէ :

• ՀԵՏԵՆԱՆ, երկու անգամ որսորդ
ներուն պատմութիւնը տարօրինակ
յովաքն մը գէմ միայեալ նահանգաց
Եւր Եւրք քաղաքին հարաւային ու
բեւմոտան մասին մէջ սրտահեցաւ :

և, մենք ըսեցելով անոր տաքող պատ
մութիւնը հոս գրել երկար ու ձանձ
րացուցիչ չըլլաւ համար, միայն այն
մասը կը պատմենք՝ որ կենդանին ապա
ռաժներուն մէջ այր մը խօսեցին և
տեւ պատահեցաւ, որն որ պիտի կա
րեւորը և միանգամայն հետաքրքրա
կան մասն է :

« Մենք այրին դաւնը մտեցածնուս
պէս՝ կենդանին այրին վարի ծայրը քու
վեցաւ գնաց, ու մեզ տեսածին պէս
չատ բարկացաւ և սկսաւ ահռելի
կերպով մամուլով որ պրեթէ բոլոր
այրը կը թնդար, և կ'երեւար թէ ա
նանկ մէկ տեղ մը չէր ու պէր ձգել որն
որ իրեն մեծ ապահովութիւն եղեր
էր : Հիմա մեր ոյս թշնամին անկե
դուրս հանելու համար՝ զանազան կեր
պեր մտածեցինք, և երկար ու հաս
տը փայտով մը սկսանք այրին ծայրէն
դորնել, որ ասիկայ ալ զանի բարկացը
նելու ուրիշ կերպերնուս նման անյա
ջող եղաւ :

« Երջապէս իր ոյսչափ վախկոտու
թեանն փոտահ ըլլալով շոնք ըրինք իր
անձը դրել, բայց ասիկայ ուրիշ բան
մը չըրաւ, հապա կատուի նման սկսաւ
տհռելի կերպով ոռնալով՝ քթէն թու
քերը նետել : Մեր առիւծ անունով
չունն այ այս կենդանին փոխկոտու
թիւնը զգալով՝ հաղիւ թէ կրցանք ես
պահել զանի անոր հետ կռուելին, որն
որ առ արկածիս մէջ կեանքը պիտի
դռնէր : Այնչէ գիտնալով որ յովաք
իր կեցած տեղէն չի պիտի ելնէ, միա
քըս գրի որ անիկայ իր տեղը զարնեմ
ուզաննեմ :

« Բարեկամիս աղաչեցի որ կամ պատ
րաստուի տնիկայ զարնելու, կամ շու
նը ներս իրիկէ որ տտեն ես չի կրնամ
զարնել, կամ յովաքը իմ վրաս յարձու
կելու ըլլայ : Այ կարգադրութիւնը բ
նեցէս վերջը այրին մէջ քիչ մը յառա
ջացայ, և քիչ մը տողին անդին զննե
լէս վերջը՝ զանի լու մը տեսայ : Առ
յեցայ որ այրին ծայրը անգամ երթա
լու ըլլամ չի պիտի կրնամ զարնել, ին
չու որ յովաքը այրին ծայրը չէր դա
ցեր, հապա ինքզինքը ժայռի մը ետին
դահլայտուցեր էր, և իր առջին բա

լորովին դարձան էր ու չէր սեռանաւեր :
կենդանիին երկշտու-թիւնը իմ դո-
րու-թիւնս այնչափ աւելցուց որ միտ-
քս դրի թէ՛ որ ե իցէ կերպով զմեծի
քննման : Կենդանիս բոլոր տնիկայ դրո-
շելու համար երկուր դուստրսն մը
գտնայ :

Պիտրոս ան էր որ հրեցանս դաւա-
ղանին վրայ դնելով երկուրը մէկմեկ
կենդանիին մօտեցնեմ որ, իր բերնով
ծոյրը խածած ժամանակը՝ իսկոյն ուղ-
ղակի իր քիւտն զարնեմ. եթէ
յաջողուիւ չըլլար ե յովտը իմ վրաս
յարձակէր : Իսկոյն երեսփս վրան
դետինը պիտի պառկէի, ե նոյն ա-
տեն կենդանին վրայէս անցնէր ու
պիտի փախչէր :

Երբեկամս՝ որ մէկ բաջ ու կորիճ
մարդ մը էր ե նշան ունեւում մէջ ալ ան-
զուգտկան մէկը, ան տեսածին պէս
իսկոյն պիտի զարնէր. բայց թէ որ յո-
վազը լինծի հետ ձեռնկրկութի խնար,
չունը ներս պիտի թող տար, որ ես
նոյն միջոցին որտես հու-թիւն մը գրու-
նայի տնկէ փախչեյու :

Եսկէ զատ Երիշ աղէկ կերպ մը
չի կար. Կոսն զի եթէ ես կենդանիին
փախչելուն արգելք մը ըլլայի, անանկ
որ պատահմամբ չի կրնար անցնել,
հարկաւ տա բռնիս համար կեան-
քս պիտի տայի. բայց իրաւունք ու-
նեի իր զարու-թեանը վրան կասկածե-
լու : Ե իմ օրդահու-թեանս վրան
ամենեւին լիւիս մը չունէի :

Երբեկամս հաստ փայտ մը ձեւք
ձգելով՝ մօրքիս եղածը 'ե գործ դրի.
սա. աջին անդամ որ վրան յարձակեցայ,
իր կատաղութիւնը ե բարկութիւնը
գրգռելու սխառնաւ եղայ. բայց ա-
ղէկ դիտողութե քանի որ այս փախ-
կոտութիւնը իր վրան կայ անտարտ-
կոյն իմ անձս պիտի տղտոյի : Իր ա-
հորիւ ու երկիւղով ծոյնին շուտը
մուներէն բոլոր այրը արձագանքեց :
Յովազը անանկ կատաղութեամբ մը
խածաւ ե դէպ 'ի իրեն ծաւց փայտը,
որուն ծոյրը անգամ չի կրցայ տեսնել :

Երբեկ որ կ'աշխատէի փայտը բեր-
նէն հանելու, նոյնչափ ալ ինքը ոլնիտ
մը խոտեր բռնէր էր, բայց փայտը

թոյլ ձգածիս պէս լինէն ալ թող կու-
տար : Ես կենդանիին յոտը դարձե-
րը այնչափ դիւրաշարժ էին, որ ան-
հետք էր մէկու մը ձշղուք անոր նը-
շան առնել ու զարնել. ե փայտը
խածնելու համար գլուխը վեր առած
ժամանակը՝ իր աչքին փայլունութիւ-
նը յայտնի կ'երեւէր, բայց անանկ դիւ-
րութեամբ տներեւոյթ կ'ըլլար որ գայ-
լախաղէն ելած կայծին կը նմանէր :

(Երբեկութիւն) :

ԳՈՒՆԵՐԱՎԷՊ

ԳՆՉԵՆԵԼԼՈ ԵՆՎԱՍՏԱՌԻ ԽԱՆԵՐԸ

(Երբեկութիւն) :

ՍՊԱՆԻՅԱՆՈՑ նաւուն մէջի նաւատ-
ախները Եւրոպի բարի մողակութեան
պէս վնչինեւոյն հետ մարդատիրու-
թիւն վարուելու նշանները շունեւում
լով՝ սկսան իսկոյն ծաղր ընել անկիւյ
իր անձեւութեանը ե իր երկու կու-
ղերուն պատճառաւ : Եւրոպեան ալ
որ իր գործին անտեղեակ ե չարարու-
րոյ մէկն էր, ատանկ բարեպառն
ժամանակ մը տունց վնչինեւոյն կու-
տակելու չէր ուղեր անցնել. ուստի
սկսաւ հարցնել տնոր թէ՛ չեւ ուղեր
քիչ մը տու բեռդ թեթեւցնել, ետե-
ւի ու առջեւի կաղերը ցուցնելով :
Վնչինեւոյն ալ դուարթ երեւով մը
կ'ըսէր թէ ես միշտ իմ բեռս ինծի
հետ կը տանիմ վախճալով որ չըլլայ թէ
մէկը գողնայ զանի :

Եւրոպեան փոխեց խօսքը ե ը-
սաւ, շատ աղէկ կ'ընես Եւրոպեա եր-
թայրուդ, ուր բեղի պէս զեղեղիկ մար-
դոյ վրայ խենդ կ'ըլլած. ե դուք շատ
իշխանութեան բռնաւ սիրտը քեզի պիտի
որստա : Ես ու բաներուն համար
Եւրոպեա չեմ երթար ըսաւ վնչինեւոյն :

* Տե՛ս Թիւ 5. Երես 51, Թիւ 4. երես 62.
Թիւ 5. երես 81. Թիւ 6. երես 97. Թիւ 7. երես
108. Թիւ 8. երես 129. Թիւ 9. երես 145. Ե. Թիւ
11. երես 174.

հապա ըտեր եմ որ Մեղգիացիք իրենց ընկերները վար զարնող մարդիկը բաւնի տեղ չեն գներ, ու կ'աւան եզեր զանանք. և ասոր համար է որ հիմայ հոն կ'երթամ, այս խօսքը ըտելն ետքը անձապարտեց իր աննեակը գնաց նաւապետը բարձրովն պզօնի ձգելով: Էտու եւալ տառուն Փնչինեցո երաւ կանուխէկ նաւուն յարկը գնաց աբեւուն երէրը տեսնելու համար. նա յիս մեկէն նաւապետը եկու ու մէկ գի հրեւով զանի յաւաւ, կորիք դնաւ պաւկէ. միշտ գարծի տառն հոս դաւրդ կը բռնէ. Փնչինեցո ալ վախճալով մը բաւաւ, իմ հոս գարս ձեգի մէկ սրգեկը մի բլբլում մտոր չէ, հապա որ ձեռքէս եկած ծառայութիւնը ձեգի ընեմ. և աս սղ ըսեմ որ հիմայ ահարկուս փոթորիկ մը պիտի ելլէ:

Ի՞նչ աղէկ մարդ ես եղեր՝ բաւաւ նաւապետը. դո՛ւն մի եղար ինծի բան սովորեցնող, թէ որ կ'աղեւ նէ մտիկ ըրէ ըսաւ Փնչինեցո. բայց թէ որ իմ խորհուրդիս չի հետեւիս, նաւը անշուշտ պիտի խորտակի: Աւապետը մեր կաղեկին ըրած գուշակութեանը վրայ կը ծիծաղէր. և անոր վրայ խնդալն իբէն, նայիս մեկէն ի մէկ հափ փախուեցաւ. ալիքն ըր լեռանդէս կը բարձրանային, և նաւն ալ սկսաւ չափաւանց գլուխ դարնել. ան առեկը Փնչինեցո կամացուկ մը նաւապետին մտեցաւ. որ շափէ գուրս փոթորիկէն կը վախնար. ինչու որ ան մարդիկ կը որ տխրորեն ընդ թու ինչէն կ'ընեն, ամենեւեմ փառնողէ գլուխ չեն կրնար առնել, և պաղ կերպով մը բաւաւ ևս, քեզի չըսի որ նաւը պիտի խորտակի. աս խօսքիս վրայ նաւապետը շափէ գուրս կատարած նաւը փոթորիկէն ազատեալ հաօրքը մտածելուն անդը, ուղեց Փնչինեցոն պաւսմել, զինքը իր մարդոցը առջին բան չի դիտող համեմուն համար:

Չար կուգի, բաւաւ ան, թէ որ նաւը խորտակի, ասա՛յ. դո՛ւն պիտի խեղդուիս. կ'երեւայ թէ դո՛ւն այս պատիժին ամենէն եփել արժանաւոր ես. ինչու որ դո՛ւ ջարդիներուն հետ հաղորդութիւն մը ունեցած պիտի ըլ-

լաս, որ կարող եղար այս փոթորիկը երկը ստաճելն խանաւաւ. և ուր բասն և հինգ տարի է աս ծովուն վրայ եմ, բնաւ ասանկ փոթորիկ մը դու չախած չեմ. ուրեմն տղաք սկսաւ պաւսլ տհաքեկ եղած բաղնու թեւանը դաւնալով, աս շար կաղեկին է փոթորիկին պատճառը. եկէք զանի ծովը նետենք: Այս նետելու է նետելու է, ըսին բոլոր նաւուն մէջ եղողները. և նայիս որ իսկայն Փնչինեցոն նաւուն քովէն դուրս հանեցին. և դեռ ծովուն և երկնից մէջ տեղը կեցած իրեն միտոր բան մը եկաւ և ըսաւ. եղբայրներ, այս ձեր զիւնը ցրենք ձեր գլխուն շատ ձիւներ պիտի բերէ. ինչու որ հեռունայ բանի մը մարդիկ կը տեսնամ, որ այս ինծի ըրած բաներն ալ համար ձեզ պիտի պատմեն. աս ըսածին պէս ամենքն ալ սկսաւ Փնչինեցոն ցուցուցած տեղը նայել. և յիշաւ միտնի մը շափ հեռաւորութեամբ ծովի ասպտաւ կաց նաւ մը տեսան:

Եւ ա՛յ ըսաւ նաւապետը. կարծեմ բարձրիս ալ չկցը պիտի երկնք, և ինքնիքը յարկին վրայ անկելով խեղդիդէս կը պարսկէր:

Իմ սիրելի բարեկամներս ըսաւ Փնչինեցո. ձեր նաւապետը թթու միտէս մեկն է. և փոխէն ինչ բնիկք չկաւ. թէ որ զիս ծով չի նետէր, ևս կրնամ ձեզ ան նաւէն աղաւթ տարր. ճանաչ մը անդամ չի պարպած. ինչու որ անոնց լեզուն աղէկ դիտեմ: Այս խօսքերուն վրայ նաւաստիները անկեկայ յարկին վրայ առին, և ծնկան վրայ անոր բաղրաթիքը նստելով խեղդիդէս անկէ որ անցեալը չի յիշէ, և այնչափ ընտանեաց տէր մարդիկ բարբարոսաց ձեռքը չի մասնէ. նաւապետին ալ ձեռքը սարք կատեղին և աղաւթին Փնչինեցոն որ ինք տանէ անոր պաշտօնը:

Երանկ է սիրելի ընթերցող, աս աշխարհիս մէջ առաքինութիւնը և բան դիտնալ կանուխ կամ ուշ իրենց յատուկ տեղը կը գտնան, և իրենց հասաւցումը թէ Երաւածի և թէ մարդոցմէ կ'ընդունին:

Պիտի շարունակուի:

ԱՅԳԵՅԻՆ

ՈՅՐԻՔ Սահակեան Վարժարանիս յառաջագոյն աշակերտներէն Տիգրան Արշաւիր Յ. Աւագածեանց Հայկաբանութեան, Վեգդիտրէն և Տաճկերէն լեզուաց, Թուարանական ուսմանց մէջ բուական զարգացած, նոյեմբեր 9ին հիւանդացեալ հետեւեալ կիւրակէ առաւօտ նոյեմբեր 18ին իւր Աստուածասէր հոգւոյն աւանդումը վիճակիս շատին, որ զինքը կը ճանչնային, սիրող սէր մէջ նստեցոյց. հանգուցելոյն յուղարկաւորութիւնը պատուեցին դպրոցիս մեծարու Հոգաբարձուք պէտք եղած պատիւը չի խնայելով, երեսնի չափ իւր քնկերներէն սեւապատ մոմով Երկու կարդի բաժնած, և ութ քահանայ երկու վարդապետ եկեղեցական ղգեաւով և սարկաւազ և խաչձողաբարձ կարգաւորելով, բերին մարմինը սուրբ Վերդ Նշեղեցին, ուր երամիշտ ազգայքը Հանգըրտեան մազմանքները աւարտելէն վերջը Տ. Նշեալիստ Աստուածարեալ վարդապետը հոգեխրատ վարդապետութեամբ և զօրաւոր մխիթարութեամբ մխիթարեց վստահար ժողովուրդը, ու զամենքը Աստուածային որաշտպանութեանը և խնամքը յանձնելով կնքեց ատենասիրութիւնը:

ԳԵՄՐԱՆԱԿԱՆ

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՇԱՎԻՐ Յ. ԱՌԱՊԵՆՆԵԱՆՑ

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԸՆԿԵՐԻ ՄԵՐՈՑ

Լ՛ մահ. քանի դառն է քու յիշատակդ. և որ սարտակ չի պաշարեր մարդոցս բնութիւնը քու սոսկալի անունդ. ի յաւիտենից քանի որ մեր նախնասեր ճնողաց որսուսիրտնազանցութիւնը քեզի կեանք առնին այն ժամանակէն մինչեւ ցայսօր քու անցագութեանդ քու անգթութեանըդ որս եղած բոլոր մահկանայութեանդ դեռ չի կրցան, ո՞ անպաւթ դապնան քու կիբեզ անուշէլ, չի կրցան քու մահաբեր ժանկըդ. յագեցնել. քանի քանի անգամ դուն քու բնական կարգդ խոտորելով մոլեգնաբար և անբնական ճամբով մարդուս կենացը դահիճ երեւցար, ճնողաց ձեռքը զաւկնեալուն երկաւորի սուր սրեցիր, և այնպէս քու ոխդ չի կրցար առնել. մարդուս յանցանացը ճնունդ չարաշուք, և մարդոցս սակաւօրեայ կենացը անաշորոյն բռնաւոր քսովներէ և նախանձոտ չարակնեալ. դուն նախահարց անսպին պատուիրանքներուն անսատուութեանը և սրկրամոլ օրինազանցութեանը պատուհաս. երբ պիտի մեղիք քու աղամանդեաց սիրտդ. երբ յորդահոս արտասուքները պիտի կակղեն քու քորոցեալ սիրտդ. երբ քու անգթութեանդ արուած գորովազեա մարց նշովքը և վշտահորժմանկեայ լի շնամանքները պիտի ղգատուցեն և ամէնքնէն քեզ. դուն որ առարկին երկոտարդին չես խնայեր, ու նորածնակի ամուսնոյն սիրայօդ կենակցութիւնը կը նախանձիս, խոհեմամբ և զգուստ մարդուն ընտանեացը չես ողորմիր, և մատաղ աղեկին կողկողեալուն չես դիտիր. ճեղոյն ամենեւին անկարեկից և խուլ. չես լսեր. հաղորդուար

գարեբէր ՚ի վեր ամեն հասակին սիրտը հնձանի մէջ ողկույցի նման ճմլեր, ու արեւոնց մէջ թաղեր, ամենուն բերանը գանգատանոց կը յարձակի քեզի ու չի դժեր, անգնութ, չարին ու վատին միոյն աշտուն, իսկ բարւոյն խուլ ու կոյր. դուն Մտուածոյ արգարութեանը և վրէժխնդրութեանը պրտածալօրս, որ Մտուածոյ սիրելւոյն անգամ լրացար, անոր անմեղ և առնոց տղամանու թեան սուրբ մարմինը սնդամ նուաճել ամբարտաւտ նեցար, կոպել ուղեցիր քու բանաղ և արգիլել, բայց վա՛շ քու զօրութեանդ, կոպեցար անլուծանելի, և վակեցար անփաօջելի. ո՛ր է մահ քու հազարդ արեան յաղթութիւնդ, ո՛ր է քու աննուաճելի ուժդ, փրշրեցաւ քաջութիւնդ, լուծաւ իշխանութիւնդ, քու բռնութիւնդ քեզի փշրեց. չի գիտցար սրի հետ կը մարսուիս, անմոռցար, ամենքը քեզնէ ահաբեկել կամեւովդ, և դուն կորար՝ մեռար յուրտենական մահը, ան միտ, վասն սրոյ և իրան՝ մահկանացուներուն վրայ քու ահաւոր անունդ զրոշմած էս, բայց և այնպէս մեծին ալ պիտի լին ալ սոխորովան խոզունի մը և զած էս, մանաւանդ այն մարդոցը՝ որ քու բռնութիւնդ ճրնշողին կը հաւատան, որ քու գլուխդ փշրողին կենսաբեր խողքը անջնջ ունին. « Սի երկնչիք յայնցանէ՝ որ սղանանեն զմարմին, զսրի ոչ կարեն սարանանել ». դուն կը խորխորտա միայն այն անգը, ուր քու զօրութեանդ կոտորիլը դեռ ծանուցուած չէ. թող քու անունդ հոն ահաւոր ըլլայ. խաւարներու մէջ, այլ որ ընդ լոյս գնան, խաւարն ինչ ոչ վնասեցէ. քու ահա ելի սարսափներդ՝ քու անգթութիւնդ գիտե՛ք որ կը վարես մեզի, սիրայոգ ընկերներէ կը բաժանես, ծնողսկրուն խանդաւ կամ սիրոյն կը զրկես, կը ձգես արդարեւ անանկ խորին ու թանձր ընդ մը մէջ, ուրկէ՛ Վարդապետներին զարնել տուած փողերը թմբուկները անգամ չեն կրնար արթնցունել, բայց քու զօրութիւնդ ժամանակաւոր է, տխուր և խայտառակ. տղատները՝ նոյն զօրութիւնը ունիս և անաւրասներուն մէջ. ինչ ահ կը ձգես քաղաքը, նոյն երկիւղը նոսր գիւղից մէջ ալ ձգելու կարողութիւնդ չի տկարանար. կ'ուզէ մարդ Վարդանի հաստահիմն պարիսպներուն մէջ ինքզինքը ծածկէ, և կ'ուզէ Վիկտորին փրփրագէլ կոհակոյց վրայ քու երեսէդ տպահալելու ապստամբարան մը փնտրէ, կը զարնես սաստիկապէս քու հարուածդ, չէս ինոյցեր ոչ մանկութեան ծաղկափթիթ հասակին, ոչ ցանկալի պատանեկութեան, ոչ առողջ երիտասարդութեան. բոլոր հասակները քու առջիդ մանդ տղին առջին ինկած հասկերուն կը նմանին, ու քու սուր դերմողիլ զանոնք կը ջորդէ, բայց ինչ օգուտ, որ մարմնոյն վրայ ուժդ կը հասնի, կամ լուեւ՝ թող որ բռն, կամոյ տխուր քու հրեշտաներդ յուրտենականութեան տիկարուստ շտեմարանին մէջ կը պահես, որ բնութեանդ հակառակ, զանոնք օր մը տաս, յանձնես տերսը, որ ոչ դուն քեզի միտս, ալ դուն քեզի մահ ըլլաս. օր մը կ'ըսեմ, որուն անունը քեզ կը տագնապէ և արդէն առած ևս փորձը, որուն յիշատակը արդէն քեզ գունաթափ քրած է, և այս ահա՛ հազար ութ հարիւր տասն և ութ տարի է, ինքզ մանկունքը դեռ իրենց օրօրոցէն չաղատած, դեռ քու անունդ բորբառելու անգամ կարողութիւն չտացած, դուն զանոնք կը հարուածես քու դա՛մ նակրտիս մահապէնքովդ. անփորձ պատանեակը՝ դեռ տշխարհիս հոնգըստութիւնը չի վայելած՝ հոգիւ թէ քու ինչ ըլլալդ հասկըցած տարածամ կը կորես աշխարհէ, ու դառն սուգերու մէջ կը թաղես փռակիր ծնողքը. ոչ գուն ևս, որ երբեմն երբոր մարդոյս երկայնակեաց ժամանակը

մահաւոր բռնութեանն անյողթեւի կարծող հակադէմոստի ալ իշխեցիր, և ԳԵՅՄարի ապրող իտհայեալիս կեանքն ալ ըստ զորութեանդ աներկեւան չլըլալը աշխարհի ծանուցիր, որով և աշխարհ դողալուցիր, բայց Քրիստոսի Ակեղեցին միայն և Սրբի մանկունք արհամարհեցին զբեզ, կոմեցին քնն զօրութիւնդ, հալածեցին քաւ իշխանութիւնդ, և ի դժոխս ի ջուցին քաւ անդարտելի սլմիք, իրաւ լացին և կուլան իրենց սիրելւոյն ըստ մարմնայ բաժանումը, այլ կ'երանեն զհոգին, որ կենաց ի կեանս փոխեցու, կը ջուլին անոր անդամունի ճանապարհորդութիւնը, որուն իրենք ալ ուշ կանուխ պատրաստած են, այլ և կը ջնձան յաւիտենից համեփութը մանուր, հոն ուր որ քաւ ուժի անմատոյց անթափանց է, ինչպէս տհա պոյ որսառուչ տեսարանիս անուր և հոգեզուարժ պատկերը մեր վրայ ճշգրտեցիր, քաւ կենսափող հոգաւածի շանթելով մեր ուսումնակից Տիգրան ընկերներս վրայ, փորձ փորձեցիր քաւ դառն զօրութեանդ և անսղոքելի անպթութեանդ զանիկոյ իր ծաղկափթիթ հասակին յաշխարհէս գրաւելովդ, ըստ Արքեպեան սուր միտառող անկարելի պաթար կտրեցիր մեր սուրբ Մահակն ան ծաղկոյց պորտիկէն մեր սիրելի ընկերը շորհարողոյ պոտանին, չի խճողիր բնաւ, և ուղիղ չի գալալ ընդան իր գործադութ ծնողաց և սոցաւամիտ ևղբարց աղիողորմ սղբոյց, քաւ և ճարտար բժշկոյց անդու ջանքը և անբուն խորհրդակցութիւնը յանկարծական դալովդ ի գերեւ հանեցիր, յափշտակեցիր մեր սիրելի ընկերն ալ անանց դատը որոնք արդէն քաւ հանգ ժանեացդ, որս մատնած ես, ու աւիթ տարիք մեզնէ յաւիտենից կայանը, աւր սուրբերը կը ստանեն, հոգալանգուած մարմինը հողուն տալով, և զհոգին անմահութեան լիճակը փոխադրելով, թող սուրբ Մահակն ան մանկանցս դառն սորատառքներն ալ իստենուն իր ընտանեացը մեծակական լսելալը, թող լան անոր անդարձ բաժանումը իր մերձուսերերը, լան և կոմեն աւսոր աշխատատէր բաղձանքը իր ընկերքը, հեծեն իր քանքարուսը միտքի իւր սիրելի դաստառքը, հաւաչեն ու կողիողին անար տւումմը աղբին պիտանի տնդամ ընծայուելու յայտէն յանկարծ գրկումնին, լալ այսպիսի քաղցրութայ պատանեկի մը տարաժամ յաշխարհէ դրաւ իր, որման է լուս մահ, աւան կողբան աղբակամները, և աշխարհն իր մարմնոյն լուրջը իրեն սիրակենցող ընկերքը, սղբուն իրենց ուսումնատէր աշուկերտակին յանկարծ հրաժեշտը, զի այսու հետեւ չի կայ սեռնալ իրենց սիրելի ընկերը, թող լան Սարգսրէին ընածը, թող լուրջ իր լուրջը և զոյս իմ թղբիւր որսատաւայ, զի թէ մենք լուկն անուշտ Սարգսրանիս հիմունքները պիտի աղաղակեն իւր գործունէութիւնը, որամտութիւնը, անխանջ ջանասիրութիւնը, որարկէ շտատուն ամօթխոնձութիւնը, որով զպրոցիս և լիճակիս պատիւը պիտի եւեղցնեն, որն ըսեմ, իր աւյոսպայ աւաքինութեանը և քրիստոնէական քաղաքալուրութեանը մեծ յոյս կուտար իրեն այս հասակին մէջ ցրցուցած թէ կրօնասիրութիւնը և թէ ճշմարիտ հաղանդութիւնը, կը խալտար գիտութեանց սկզբունքներուն մէջ դալարադէպ մարմնադնէրու մէջ վաղ ժողելով, անկատարձ բնաւ որ գիտ դաժան մահ իր փափաքը կատարելագործելու մտտեցած ժամանակը, պիտի դաւ տնջնեն ինքը անթթու լուր, ինչոս պիտի դան գեղ մոտադրուել իրեն, չի պիտի թողու իւր աշխատութեան պոտընէրը վայելել, Այս օրինակ աստատակութիւնը ի խոր իացեց զմեզ, և կուլանք յհա պոյ բարեմանութիւնները, որոնք

ընտանեացը փառք, ծնողացը զուարճութիւն և մեղի ալ տարծանք էին. հուլանք այս բարեմասնութիւններէն միարան գրկու մնիս, որոնցմով մեր երկնակեցեացը ընկերը իր հոգին պճնած էր, կուլանք այս պերճութիւն ներք, որոնք տրեւում չստանալիքներուն հարկոնէն ջայտելուն նման՝ իր վրայ կը փայլէին, ու ասոնց դուն մինակ չի կըցար ասնել. նսեմաստուեր ամպերով ծածկեցիր, և խաւարաւ մթադնեցիր ըւստադայճառ աշտանակը, մահաբեր հիւանդութեամբ խուժեցիր, ու անոր յանկալի քեղամտիկ հաստիւր դերեցիր անխրկելի ունի, մասնիչ՝ քու հրասդ մանկիւր ծածկեցիր իրմէն, ու դորանեցար անմեղին կենացը, ողջոնք անկապում, այլ համարյոք մահաչաւնչ, սողեցար սծու պէս, ու բունեցիր դապնաբար. աւարեցիր ամուր և անօխտ մարմինը, և յերկիր կործանեցիր շքեղաբե սիւ շինուածքը. արուցիր քու դուռնութեան բաժակը, և կնքեց անմեղին իր կեանքը պատանեկութեան շարեքստատանմեաց զանկալի հասակին մէջ, իր ընտանեացը և մեր սիրտը անբուժելի ջաւոց հեղեղին մէջ թաղեալ, և աչքերու ալի սրտատուեաց աման տոխելով, չայցին, լալեաց արժանին բոլոր իւր ծանօթները աւաղեցին այն գութաբեր արշայպոյս, և սոյն և հաւաքանայ որ կարգեցին այն օրը, որ նորին կենաց թելը կարած և շունչը նուաղ դուժեց, այս եղբերորդութեանը չի հրաւիրեցան եղբրամայ, և քնիւն աղաղակ երբէք չի լուսեցու. հոգս իւր ընկերը աշխարհ ջին անոր սիրտնունդ կենցաղափոխիւր, եղբարը հաւաքեցին անոր խոնարհամոռիւր, ծնողքը և արդոյ Հոգարարծուքը լացին իրենց ջանկալի Տիգրանը, որ թռաւ հոգւոն ի մէր, և մարմինը թողուց ջաւակու. թեան յորդոր սրտատուաց ձորոյ մէջ. Մեր ուսու մնակիցը լաւ համարեց իր ապականացու մարմնայն հանդիստ տարտատել դէժ ու խաւարային հողոյ, ուր հողին անմահից խորանը երգակից հրաւիրուեցաւ. ընտրեց իր մանուկ հասակին մէջ լքանել իւր ընկերը, և յաւիտենական ընոյ մէջ ընկզմիւ, սոգանելով Գարբիւլեան ահեղադաշ փաղոյն և յարաւ թեան սրգարոյ, քան աշխարհիս ունայնութեան մէջ դեղեւիլ, և դըլեզ մով մահ, փշրել ու խոյտառակել քու կորութիւնը, որ անհնարին արամու. թեան մէջ ձգեցիր բոլոր տուն մը համեառ քերթատան մը, և ամբողջ գարոյիս աշակերտութիւնը մեր սիրելին մեզմէ զատելով, որ հիմա յաւախեանական փառաց անկախութեամբ հրեշտակաց հեա ու բախակից է. այն պիտի փշրէ քու ջախջախեալ գորութիւնը նորին սրտանեալ հոգւոյն կրկին ընդ մարմնայն միաւորութիւնը, պիտի խորտակէ քու եղբիւրդ, որ ամբարտաւանեցար անոր մանկական հասակը արհամարհելով, աստուածալոր յորութեամբ, որուն տուհաւատչեաց ունիմը յերկինս կուրածին և անաղական մարմինը ուղղափառ Կիւղեցւոյ ուղիքը. ուրեմն սիրելի ընկերը, մեր արտատուաց հեպեղը մեր բարեյիշատակ հանդաւընոյն սիրելիներուն հեա խառնել ալ բաւական համարմը, ու մոլթիւնը զհոգին Լոտուծոյ, որ մեր հրաժարեալ եղբօքը պսակաղարդ պայծառակերպութեանը աւետեօքը միսթարե անոր յշտահար ծնողքը, աստակակիժ թղբարքը և բոլոր սղգականքը, որքէ անոնց տրտատուքը, օփովէ անոնց ջաւած սիրտը, և անբուժելի վերքը բժշկէ իր ամենարուեստ իմաստութեամբը, որ կուլին բաղմահառաչ, կը կողկողին անմիթար նորին թախծեալ ընկերացոյ հետ հանդուցելոյն տապանին շուրջանակի բոլորեալ քեանմամ ի իոնարհ:

Ե Վ Ե Ր Ե Ր Գ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ո՛ր դառնատերիւլ քստմնելի զդատակնիք մեր կենաց
 Նկարագրէ վրձին մահու յանձնիւր ճակատ մահացուաց :
 Սինդեռ զուարթ իմ սիրասունն քրնոր կենացն 'ի ձեռն
 Յորինելով 'ի բամբոս լորից անմեղ նուագս քաղցրալուր
 ժըպիտ դիմոր ծրծեր քամէր յզ սիւգ ուռմանց կամողին՝
 Կարկառեցաւ անագորայն Լարողէին սուր մկրատ
 Եհաստ ըղ թեւն , լռեաց դաշնակն թողելու զմեզ սրդապատ :
 Գերարասարից մինչեւ սրբեալ զշիթո աշայ զ՝ իրդինեան
 Օղեխորով պատահարաց և զիրստեան դառնաղէտ՝
 Թորթորեցին վէտ վէտ ծործորք զայսիւքս 'ի վայր սվ Տիգրան ,
 Ըն ինչ խուժեաց բաթ դուժարկու հրաժեշտ յաստեաց անձկալոյդ
 Իյերկնաչու ուղին վեր թեւ թեւթեւ առեալ սուրբ հոգւոյդ :
 Ո՛վ Սահակեան տուն , բազմ դժխեմ սողոսկելով մօտ առ քեզ
 Պայծառ զ ջահդ խաւարարորք նսեմացոյց և անլոյս :
 Ո՛հ և սրտիս իմ ընդ աղէտս ընդ նայն ցաւեաց աղեկէդ :
 Ըռէք ինձ արդ անստուր զաշխար զԼեզունեաց ողբերգու :
 Մի զգիշերս զայս տխրազկեաց իցի լուսին լուստտու :
 Եղնկ կոկոնդ նորափրթիթ ճօճ 'ի գեփիւռս հեղտիւկ
 Լնուշաբոյր մինչ բուրէիր զերթ զշաւան 'ի հովաի ,
 Փոյթ ժանտաշունչ ընդ փոյթ խորշակ կշուեալ ոտ մեզ դառն զսուգ՝
 Խամրեաց զայսիցդ գեղ վարդաղոյն մեռեւաթիւ 'ի դալունին ,
 Եւ 'ի յերկիր ծանրեալ զգլուխդ լալեացս մատոյց նա ոչ ունին ,
 Օտրթիր անեմ և 'ի յոտին ո՛ ուղեւորդ կոյց վարթիր ,
 Ի սեղ վանդ մի տուր ինձ բարբառ ջնարհաբան 'ի ընդունէդ ,
 Ըլ յմ արգեօք . . . անմոռնչ կաս դու 'ի մահճիդ անյարիր :
 Բնդ սեւաթոյր ծածկին 'ի քոզ անտես յաշայ սհո՛ տւանդ ,
 Օքո սիրելիս ձեռն 'ի ճիտ թողեալ առնէն 'ի զմբող :
 Մաղթել զՄատուռ յաղբառահմիդ ձօնել 'ի սիրտ միթիթար
 Ըս 'ի սփափումս դառն ցաւոց սրտիս երբեմն Եւային
 Մաղթեմք , ազդեալ յերաստ սրբոց զուարթեաց ըզքոյդ գարշադար :
 Ըրձանասցի անջինջ 'ի տիւր քոյդ յիշատակ 'ի մլտի ,
 Յորչափ յիս շունչ կայ կենդանի լոգի 'ի ծոց անվկանդ :
 Տիգրան , յերկնից լինել մեզ գէտ առնեմ ըզքեզ երդմնի :

ՏԵՐԻ ԱՌԻՄՈՍԵՆ

Փնտրե որ տեսայ եւ թա օրեր :
 Ի՛նչ բոլորան չքնաց ծաղիկնց անձառամ :
 Այլուէլու միմին խորէր
 Ճառկած երբ : փառք որ ելար երեւան :
 Խաղաղութեան սրտց ճնշուց հրաշքէն թաքնման :
 Յուսով յղացար երկամբ : ճշմար հարազատաց օրհասուն :
 Մշակեցար այս ու խմանայ ընծիւղ բէրիլ տալ դայար :
 Բաւաստանից նախանա էր սիրով պատգ Երեւար :
 Աւերաբնայ ի իւր օրհնութեամբ : որ թեւ իրեն որդեղրեց :
 Եւ հովանին հղար աշխարհ ցարդ թա փառք տարածեց :
 Կերպեմ յաւեմ ընմ գաղարիւր զանափառ այն Վեհին :
 Սէր Երեւան արեւն տոհմին օրհնեց զանաւ հայրենին :
 Բարեմաղթա եմ յայտնեալ : ջարդաբ ընծի ջարդար կեան :
 Բարեբարիս անյաւ օրեր : տուր օվ Աստուած բարեկեան :
 Սիրէ առաւ զիմաց անձրեւն ջուր : շնորք քո անաւանն
 Գերբաստանին վրայ կայն էրկնից բառակց պահապան :
 Պերճարարտին Վեհուղն ի յիսուն պահէ անկորմ 'ի յարե :
 Երկարարդեւ անմահ փառքդ սրբիտոյ եղ պատիւ :
 Բաւաստանին տաւ զորովիւն ամուսնիւ թա տուր անդ :
 Ստաղադաւանի ընդերս խնամէ : հոգն տունց անընտ անկոյ :
 Զարին դաւանք նախանձաւին նենգ և խորշակ տապալիանմ :
 Երեւանիս հեռ և ժամանք թալ տարուքն անդր 'ի բաց :
 Ամուսնուք տուր ինմ քո կանգն խաղաղութեան տաւնայնայ :
 Եւ ընկիւղաց քո շնորհիւ զիման տանիմ անյուզող :
 Վերախնամ բաւմ տնոց որ էն Աստուած յաւանան :
 Աւեհարդ թա կարգեց փառքդ դարադուրս Աւանիսան :
 Բարե փառց տարաւ դաղաց : աղքատութիւն օրհնարաւ :
 Ողբի զաւանք ծնեց : յանդիման 'ի տուգ ծանկել և տնաւ :
 Եւ թալ հղարն երկնից զանէն աստուծոց անբաւ խաւանին :
 Սէր տուր աւառ պաղարեկեց պաշտպան կարգեց ողբաւին :
 Բարեգարով տեսաւ ընդով պատարարեց զպրոցիս :
 Հարաւատունը փառքն աւելցուց խորանդան յայտ ամիս :
 Եւ խնդամիս տնո կ'Երեւան յաւանեկց իմ կայան :
 Պատգամատար ընկերներու զարդ շնորհիւ Աստուածնան :
 Եւ իս այն : օ Բաւաստան մեկնիմ անդորմ յաւանան :
 Բայց իմ աչքերս թա ընկնայ քո միջո կը դիտեն անխափան :
 Ընէ յաւանի կեանք անցուցիւ և անմիտ շատ դարեր :
 Եւ ողտակար տողով լսիւր օտարութիւն թա էրե :
 Աստուածան Բաղմանանա և զգիտմին դրուածքով :
 Եղբիւ պարծանքն : զպրոցիւ փառքն աւելցուցիւ մէն ջանքով :
 Գաւազաւ իմ ընկերացս ու բախամիս ես յայնմամ :
 Դախանեմ յաղարկեալուս 'ի դարս պիտ ըլլամ
 Ուն մշակեալ ծիր ու անխնայ անընկճելի 'ի փառան :
 Եւ թա Դաւիթարդ հրաշքէն զարդարաւ իմ երկնեանդ :
 Աստուածատար աղբիւ ողջ կարգան ընդ խորեղոյ :
 Բաղմանաւ աչք շաւած օրհնե անդամին տուն և յոյն :
 Յայնմամ կ'ըլլամ թան զնախնեքս և օ բարեբաղջ պատուական :
 Աւ կ'իսանեն աւախաւ իմանք յիսուն և մէկս փրկչական :

Բո՛ւ քաղցե՛ղ ըրտս ժառանգ , մեծ պարծնաց և անուան .
 Առաջական և խաղ կոպես աշակերտացդ ժրուխտ :
 Ախէ՛ յայնժամ եւ թո՛ ծախկին եւ անգրանիկ էմ՝ օտար ,
 Պրոծառ աւուրցող և խնայասն յաւերժ կենացդ յամե՛ յոնկոյր :
 Հատեր եղան թեղի պաշտպան ու գրեց յուրին ունեկուն ,
 Երեսասուղեւ ընր մի մունար բարեբարաց բոց զանաւն :
 Երկայնատես , որեր մարմէ՛ ռատարներուդ ժօղովն :
 Բարեխաղ ինձ պէս տարիք դայ պանկէ գրուինն :
 Եւ բարգաւա՛ռ ահա շնորհիւ պնտիաւոր շատ բարեբ :
 Ար հրաժարիմ այս աշխարհէս ուրախ դուրսի և անկող :
 Քեզ վէ՛հափառ Պեւն Արտնմն Լանթումատեսն այն արթուն ,
 Հայր զե՛տաւառ և բարեխնամ խաղիկ Բզըխ Գեղացիկն :
 Հպատակի՛ Դախազակիդ անձամբ լոյ պատկառաւ :
 Աստուածաշնորհ յորդէ՛ ժօղովն պիւ՛ծապառակ վե՛հերուդ :
 Երկարուդ է՛ դու ի՛ խանդակ գաւաղանին իւր ի՛ Ծաղի :
 Երկայնամիկ , կեանք մարմէ՛ միշտ խաղապաւտ անխաւնդ :
 Արդ աւաթիկ երկաստանն արագալուրց թեւերով :
 Բաւաստանիդ անթիւ փաւ՛ր հանձնարանոր գրտածքով :
 Հարգեմ՝ տանիմ յերկէ՛ ի՛ վեր մեծ լուսնիկն ի՛ խորան :
 Պարմէ՛ւական Սահակն հար առ ի՛ մունք յարգանուն :
 Տե՛ւան պիտոյ իւր ձեռնասուն վարժարանի մանկանքն ըն ,
 Խնդ անուրի դունն ի՛ շտերէն , ի՛նչ ի՛ Զայես շուս են տէր :
 Հայրական զե՛տ պիտի գգուե՛ մաւաղ իւր տանիկն :
 Բաղն դպրաց անուանակիր անբա՛ օրնու՛ թեւն իւր ջողերն :
 Դուն խաչակրն ընր և պայշ անեն թեւերն Եւրոպայ :
 Երարտունն արտիագե՛ղ Արշալոյսն բաղձանեղ :
 Եւսիդ աւսման ճիւղ Բաղնակէն ի՛ բախտաւորն փողե՛ծ :
 Վե՛հ Հայաստանն , Պատմութեան առ յեղ տեղարք փառացի :
 Դպրածաղիկ հոտակակից աղաւաթաս Բանակն :
 Հայրենասէրն թո՛ պիտոյունց անուան փառաց վե՛հ պատկերն :
 Ընդը աղ ընդ քա՛ղ կարտպետ ի՛լլան հնուս և ծառար :
 Մի՛ գարտաւրի և յորմ հեռէ՛ զնո շախիշ անմար :
 Բարտալանն պատկանաւոր անեն կարգի հասակի :
 Բանտարկանն Տանտական կարգէ՛ պիտենց շտեկակն :
 Փառաց դորեղ բոց Բզըպին հուստարիմ ընր անկեղծ :
 Պատմական տուր՝ ուղիւ՛ Եղիւր և քա՛ղ քանասան ըն :
 Այն երկնքանց , Ծաղկանցեղե՛րդ փաւ՛ր կապէ՛ դու ընտր :
 Աշակերտաց բոյն դուին փայ՛ Ընդարդ դանկ զիր :
 Խաւաք անէ թեղուն պոյրովք՝՝ արպես պոյրովք՝՝ ձիւնիկն :
 Հայկապոտար տուն ի՛ իւր անկն՝ և շնմանք ի՛մ հոգի :
 Օր ըստ՝ թե՛ Լանս անկն՝ ի՛ փառս աղբիւ և պարծանք :
 Արժանակից դպրոցներուդ տղոց քնտիր յարկակ :
 Խրատ անո թե՛ աներիմ և քա՛ղ օրտիդ պիտն կիկր :
 Իրտմէ՛ պիտի՛ յիշե՛ մաւաղ որ միշտ ըրտս երկանիկ :
 Եր քանդակի կրկն արեւդ և՛ միւսմեղում և՛ տեւեղ :
 Իւրց անգարմէ՛ ձիւնն յիշե՛մ և՛ զգրքիւնն ի՛մ կեանք :
 Իմ յաճարիս , ընդ կր մարմէ՛մ՝՝ պիտի մաւա՛ ի՛մ գիմաց :
 Մոեքնական ողջան անկն՝ անարժա՛ ի՛ մունք յարգանայ :
 Բաղարմ օրիս մայի գե՛տի զարման տկար թո՛ գրքիկ :
 Տե՛ւ քա՛ղ ի՛ Խորանայ յորդոր ի՛մ թոյ և Բանգիւր :
 Հայրենական տուն՝ պիտի ընդ՝՝ անոն մեծա՛ աղ քա՛ղ տուն :
 Յանկան՝ ընդ՝՝ և Բա՛րտաւուն յաւաճեղե՛մ դոյ՝ ի՛ լուսն :

Ի միջոց անոնց զի անոնց ան ունեւան Սեւ Գ. Դ. Էմիլիան :

Ի միջոց անոնց զի անոնց ան ունեւան Սեւ Գ. Դ. Էմիլիան :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՒՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ